

УДК 94(477.62) "1921/1991": 323.11

Брославська Тетяна, Брославський Володимир

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СРСР НА ДОНБАСІ

У статті досліджено трансформацію національної структури населення Донбасу внаслідок національної політики СРСР. Показано, як голодомор, радянська індустріалізація та штучне переміщення населення призвели до формування проросійського анклаву на українських землях. Саме національна політика СРСР створили передумови для міжнаціонального конфлікту на Донбасі, спровокованого російською агресією.

Ключові слова: національна політика, русифікація, голодомор, штучне переміщення населення, міжнаціональний конфлікт.

Традиційно українське суспільство сприймає більшість жителів Донбасу росіянами, нехтуючи іншими національностями та особливостями формування національного складу місцевого населення.

Адже саме національна самоідентифікація жителів регіонів визначає і особливості його розвитку. Так недостатня увага української держави до регіональних процесів дали можливість сформувати в Україні міф про біполярність національної структури населення України з переважанням проукраїнського населення – на заході України та проросійського – на сході.

Політика Російської імперії, а згодом й Радянського Союзу мала на меті асимілювати місцеве українське населення шляхом включення в структуру населення представників інших народів та через російськомовну освіту культуру, богослужіння формувати російськомовний етнос, який буде себе ототожнювати лише з Росією чи Радянським Союзом. А тому й дослідження особливостей національної структури населення регіону та динаміка її змін, вплив на структуру населення державної політики належним чином не проводилася, статистичні дані замовчувалися або використовувалися лише для реалізації державної політики.

На формування біполярного за національним складом населення східних областей України вплинув активний процес індустріалізації, що супроводжувався заснуванням промислових міст. В культурному

- academia.in.ua -

плані цей процес закріплювався політикою русифікації населення. Робітники, котрі працювали на заводах, були в основному російськомовними та ідентифікували себе росіянами, сільські жителі – навпаки вважали себе українцями. Окрім цього, процес русифікації українських міст відбувався за рахунок переселення сюди більшовиками інших національностей, в основному росіян. Саме так, опираючись на російськомовні міста, більшовикам вдалося завоювати Українську державу та нав'язати більшовицький уклад життя. Проте розруха та криза довіри до більшовицької системи змусила останніх на початку та в середині 1920-х рр. перейти до нової економічної політики та запровадження українізації. Ці заходи стабілізували ситуацію в країні та дали можливість більшовикам закріпити свою владу. Проте вже в другій половині 1920-х рр. більшовики побачили, що ризикують втратити владу, а їх амбітні плани на світову революцію неможливі без промисловості, яка здатна виробити достатню кількість зброї та боєприпасів. Тому комуністична партія СРСР взяла курс на модернізацію країни. Під цим терміном розумілося створення потужної промисловості та індустріалізації країни.

Індустріалізація країни, що була проголошена у кінці 1920-х рр., вимагала значних інвестицій. Так партійним керівництвом було прийнято рішення, одержати їх за рахунок експорту зерна. Разом з тим виникла проблема скорочення чисельності виробників сільськогосподарської продукції та збільшення чисельності її споживачів. Адже селяни-землероби переселялись у міста в пошуках роботи, оскільки активне будівництво підприємств потребувало нової робочої сили.

Тому для реалізації цих масштабних проектів більшовики вирішили забрати у селян “зайве” й перевести сільське виробництво на нову, так звану промислову основу, де працівник позбавлявся б права розпоряджатися результатами своєї праці. Як наслідок розорені селяни змушені були за безцінь працювати на промислових будовах. Враховуючи, що селяни були в основному українцями, то й створення промислового комплексу УРСР теж лягло на українські плечі.

Більшовики розуміли, що “викачати” ресурси із села можна лише об'єднавши селянські господарства у великі “колективні” господарства, якими будуть керувати вірні партії люди. Так і виникла ідея колективізації та створення колгоспів.

Проте селяни не бажали відмовлятися від нажитого майна та вступати в колгоспи. Станом на 1929 р. об'єднати в колгоспи вдалося майже мільйон селянських господарств із 25 млн можливих. Важливим було й те, що основи для створення колгоспів не було, а це і

приміщення, і транспортне забезпечення, і корма для тварин тощо. Та це не завадило 5 січня 1930 року опублікувати Постанову ЦК “Про темпи колективізації та заходи допомоги держави колгоспному будівництву”. Так Сталін за підтримки Молотова, Кагановича та інших членів ЦК взяв курс на форсування темпів колективізації.

Постанову ЦВК і РНК СРСР “Про заходи щодо зміцнення соціалістичного сільського господарства у районах суцільної колективізації й щодо боротьби з куркульством” було опубліковано 2 лютого 1930 року в газеті “Известия”. 4 лютого Президія ЦВК СРСР затвердила й розіслала керівництву усіх республік, крайовим і обласним виконкомом секретну інструкцію за підписом голови ЦВК М. Калініна, голови РНК А. Рикова й секретаря ЦВК Єнукідзе, яка складалася з 3-х розділів, що регламентували виконання названої вище Постанови:

1. Виселення й розселення куркулів;
2. Конфіскація майна куркульських господарств;
3. Порядок розселення куркульських господарств.

Донецький окружний виконавчий комітет за підписом голови ОкрВК Бойка і секретаря Русанова уже 3 лютого 1930 року направив головам райвиконкомів директиву № 111 і навздогін доповнення до неї за № 118. У цих документах був розписаний план дій, що спрямовувався на фізичне знищення українського селянства. За цими документами, розкуркуленню підлягало від 3 до 5 % усіх селянських господарств.

За документами, куркулів також поділяли на декілька категорій, проте для кожної з них була одна доля – виселення у північні краї СРСР на лісозаготівлі. Різниці не було ні між “багатими куркулями”, ні між “напівпоміщиками” тощо. Окрім виселення, у людей конфісковували запаси продуктів та зерна, худобу, виганяли із власних домівок.

У секретній директиві радянським керівництвом була встановлена кількість господарств, які необхідно було виселити, а також визначено число потенційних сімей на переселення. Цей документ призначався для голів райвиконкомів, котрі на місцях повинні були виконати “завдання Сталіна”.

Коли спочатку було встановлено ліквідувати 3–5 % селянських господарств, то згодом ця цифра стрімко збільшилася. Тільки з Донецької області влада виселила більше 7,5 тисяч сімей куркулів, а це майже 42 тисячі чоловік [Ошибка! Источник ссылки не найден., 20].

Виконували накази влади місцеві жителі. Таким чином, більшовики покладали на них моральну відповідальність за скоєння злочину перед

українським народом, котрий віками жив на своїй землі [Ошибка! Источник ссылки не найден., 15].

Майже половину дворів розкуркулили у кожному селі Старобільської округи Луганської області. Сіл тоді тут було близько 600, із кожного виселили від 12 до 22 сімей. Тисячі людей постраждали від підступних дій радянської влади. Та це не зупинило більшовиків взятися з новими силами за “підкуркульників”. Після закінчення весняної сівби 1931 року, їх також стали виселяти з рідних домівок [Ошибка! Источник ссылки не найден., 10].

Разом із створенням колгоспів та початком процесу колективного господарювання, у селянську свідомість насаджували думку, що село без підтримки міста існувати зовсім не зможе.

До виконання сезонних сільськогосподарських робіт залучалася робоча сила із інших районів, згодом урядом було прийняте рішення поповнювати населення сіл переселенцями з інших областей країни. Для прикладу, 44 ешелони жителів Іванівської області було переселено у Донбас [Ошибка! Источник ссылки не найден., 20].

За матеріалами листування Сталіна зі своїм найближчими поплічниками у липні-серпні 1932 р., можна простежити жажливий план щодо подальшої долі українського селянства: “Зверніть найсерйознішу увагу на Україну [...], вживайте усіх заходів для того, щоб [...] ізолювати плаксивих і гнилих дипломатів та забезпечити посправжньому більшовицькі рішення”. (З листа Й. Сталіна Л. Кагановичу, В. Молотову, 2 липня 1932 р.). [Ошибка! Источник ссылки не найден., 13].

11 серпня 1932 р. у своєму листі до Л. Кагановича Й. Сталін пише, що “Справи по Україні зовсім погані [...] Погано по лінії ГПУ. Раденсу не по плечу керувати боротьбою із контрреволюцією у такій великій та своєрідній республіці, як Україна. [...] Ми можемо втратити Україну” [Ошибка! Источник ссылки не найден., 13].

Ці та інші дії більшовицького режиму в Україні були спрямовані на створення відповідних умов життя для мільйонів українських земель, що прирікали останніх на голодну смерть. Ці дії носили цілісний та системний характер, адже спочатку у селян конфісковували продовольство, згодом взагалі ізолювали населені пункти з метою запобігання пошуку їжі. Уже з осені 1932 році ці дії набули чітких ознак. Саме це дає підставу кваліфікувати їх як геноцид, відповідно до статті II Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1948 року.

Серед комуністичного керівництва панувала інша думка, нібито українські селяни навмисне здійснюють саботаж хлібозаготівлі. За

словами Менделя Хатаєвича, 85–90 % колгоспників займалися приховуванням зерна. Офіційно Станлін звинуватив українців 1 січня 1933 року у своїй телеграмі селянам України, в якій говорив про "найсуворіші заходи покарання" для тих, хто приховує хліб та добровільно його не здасть. Ця телеграма дала добро на повальні обшуки та вилучення останніх запасів їжі у селян, яких звинуватили у саботажі. Телеграма Сталіна 1933 року стала тим фактом, який підтверджує штучність голоду 1932–1933 років.

На думку радянського керівництва, голодом вони придушували національний опір. А в постанові від 14 грудня 1932 р. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР "про хлібозаготівлі на Україні, Північному Кавказі і в Західній області", видно, як політика терору голодом уже набувала характеру геноциду. Особливу увагу у цьому документі виділено питанню "правильного проведення українізації", що означало, зокрема, ліквідацію українських шкіл на Кубані і масове переслідування української інтелігенції.

Пізніше більшовики пояснювали ситуацію, що складалася 1932–1933 рр. неврожаєм та посухою. Попри це радянський уряд масово продавав зерно за кордон. Спиртові заводи масово переробляли зерно та картоплю на спирт і горілку, які також експортувалися. Зараз ми бачимо, що така кількість зерна, яку експортували, могла урятувати людей від голодної смерті. Наприклад, у 1932 році з України експортували 1,72 млн т. зерна, у 1933 році – 1,68 млн т.

Італійський консул Сержіо Граденіго у своєму донесенні з Харкова від 31 травня 1933 р. назвав одну із причин голодомору в Україні: "Етнографічний матеріал" слід замінити, цинічно сказав один [...] великий начальник у місцевому ГПУ [...]. Яким би потворним і неймовірним не здавався подібний намір, все ж його варто розглядати як реальний і такий, що здійснюється повним ходом. Адже шляхом безжалюсних конфіскацій [...] московський уряд влаштував не те що голод, а повний брак будь-яких засобів до існування на українському селі...

З цього я роблю висновок: теперішня катастрофа спричинить колонізацію України переважно російським населенням. Це змінить її етнографічну природу" **[Ошибка! Источник ссылки не найден., 5]**.

Ще одним каральним методом більшовицької верхівки було запровадження "чорних дошок". Спочатку вони почали заявлятися на Кубані ще у листопаді 1932 року згідно з вказівкою Лазаря Кагановича. Згодом надзвичайна хлібозаготівельна комісія почали їх практикувати в Україні.

Репресивні заходи, що застосовувались до занесених на “чорну дошку” колгоспів і сіл:

- Блокування села;
- Зупинка постачання товарів;
- Заборона торгівлі;
- Вивіз із крамниць наявних товарів;
- Заборона перемелювати зерно на муку;
- Накладання натуральних штрафів на селян.

Отже, занесення на “чорну дошку” можемо прирівняти до підписання смертного вироку її мешканцям, адже у повній ізоляції та вилученні всього продовольства, державна влада створила умови, за яких селянину не вижити.

6 грудня 1932 року вийшла в світ постанова ЦК КП(б)У й РНК України “Про занесення на “чорну дошку” сіл, які злостиво саботують хлібозаготівлю”. Секретар Донецького обкому партії І.Акулов відразу ж відреагував повідомленням про те, що в області занесено на “чорну дошку” 7 колгоспів. По діаграмі “План хлібозаготівлі по Донецькій області станом на 25.11.1932 р.” видно, в яких обсягах відбувався процес хлібозаготівлі. Також секретар ЦК КП(б)У по Донбасу відзначив, що дані хлібозаготівель не точні та сильно розходяться. (див. рис. 2.14). Причиною цьому він бачив слабкість апарату, який сильно заплутував дані обліку зданого зерна. Він ставив до відома, що в Донецькій області ще є 25 тисяч тонн зернових культур, із них - 13 тисяч тонн пшениці й жита, котрі не вивозять. Це свідчить, що у Донецькій області хліб був і можна було уникнути голоду [Ошибка! Источник ссылки не найден., 24].

Щоб приховати факт геноциду українського селянства, радянська влада всіляко замовчувала цю жахливу трагедію. Навіть вести статистичні дані дозволено було тільки органам ГПУ, згідно з директивою від 16 лютого 1933 року. Сільським радам заборонили вказувати справжню причину смерті людей. А щоб остаточно приховати статистичні дані та відомості, в 1934 році всі книги РАЦСу про реєстрацію смертей за 1932–1933 рр. вислали в спеціальні частини, де більшість із них було знищено.

Згідно з підрахунками британського дослідника Роберта Конквеста, у Донецькій області померло від голоду до 20 % населення [Ошибка! Источник ссылки не найден., 10]. Насправді ця цифра значно вища, адже вимирало лише українське село. А до міської статистики смертності додавалася смертність виснажених українських селян, які намагалися хоч якось врятуватися на підприємствах Донбасу.

Смертність сільського населення у першому півріччі 1933 р. (53907 чол.) у 5 разів перевищувала відповідний рівень 1934 р. (10484 чол.). Найбільше постраждала Старобільська округа, близько 98 % населення якої були селянами. Вона стала епіцентром голодомору в Донбасі.

Масова смертність сільських жителів вилилася у дефіцит робочої сили у колгоспах та радгоспах. Тому у 1933 році на Донбас місцеві органи влади направили 64500 промислових робітників для збирання урожаю. Наприклад, в Маріупольському районі в колгоспах працювали 60 % колгоспників і 40 % робітників.

“Постишев за неповний рік змінив владу радянської системи в Україні, ідучи на величезні жертви і мільйони померлих від голоду [...] знищив загрозливий національний рух на непередбачуваний час. В Україні тим самим є вирішеним національне питання таким чином, як воно є тут зрозумілим... Україна цього року знаходилася у критичному становищі – тут був величезний голод, або, за визначенням влади, – перемога соціалістичного ладу в сільському господарстві [...] За довіреним повідомленням із офіційних джерел, втрати від голоду оцінюються майже у сім млн. осіб” – писав генеральний консул Німеччини у Харкові у своєму звіті від 26 січня 1934 року [Ошибка! Источник ссылки не найден., 5–6].

На території сучасних Луганської і Донецької областей та Чернігівської області рівень смертності у 1933 р. перевищував рівень смертності 1927 р. більш ніж у 4 рази. Це був найнижчий показник смертності під час голоду серед областей УСРР, оскільки рівень смертності 1933 р. у Житомирській, Київській, Черкаській, Полтавській, Сумській та Харківській областях у 9 разів перевищував рівень смертності 1927 р. Нижча смертність порівняно з іншими областями радянської України пояснюється наявністю на Донбасі значного російськомовного робітничого населення, яке отримувало необхідні для виживання харчі. Це ще раз підтверджує факт використання більшовицьким урядом СРСР голодомору як чинника зміни етнічного складу населення України.

Про штучність Голодомору та спеціальну антиукраїнську направленість також свідчать спогади очевидців:

1. “Хотіли Україну подушити. Такий був страшний 33-й рік. Люди падали на ходу. От підійдуть до хатини, бідні. А зерно у них повигрибали. Які вони куркулі: своя земля, своя робота, свій кінь, а уряд дав вказівку повигрибрати. Вони з голодовки, хто виїхав, хто сховався, хто міг врятуватися, хто в землю закопав – все було. Але все зробила влада”. (Ірмоленко зінаїда Іванівна, 1925 р. н. с. Покровське,

Троїцький район, Луганська область [Ошибка! Источник ссылки не найден., 20].

2. Відгук Віри Миколаївни Яровець із Дагестану: “Когда у моей старшей сестры умер от недоедания ребенок, а ее мужа посадили в тюрьму – мы решили бежать с Украины. Влезли в какойто состав, следующий на Кавказ, и оказались на станции Цнори Цхали, понашему – Красный Колодец. Оттуда добрались до Тбилиси. Вышли в город – и не поверили своим глазам: рай! Лаваши, мясо жареное, горы фруктов, овощей – всего полно... Тут мы поняли, почему в Украине умирали крестьяне с голоду: чтобы тут, на родине вождя, было всего через край...” [Ошибка! Источник ссылки не найден., 469].

3. “Курская область от нашего села была за 15 километров, мы ходили туда менять свое барахло на хлеб, муку. Там голода не было. Это так поражало, что там все есть, а у нас ничего...” [Ошибка! Источник ссылки не найден., 469].

Голодомор та індустріалізація змінила не лише національний склад Донбасу але й призвели до катастрофічного зменшення чисельності населення України. Перепис населення 1937 року, який показав різке зменшення чисельності населення СРСР, визнали сфальсифікованим, а його дані недостовірними. Наступний офіційний перепис відбувся у 1939 році.

Щоб отримати кошти для проведення індустріалізації радянська влада вдалася до злочину, а саме забрала у селян не тільки хліб, але й життя. Голодомором більшовики змінили етнічний склад населення України. Змусили покинути свої домівки та прирекли на смерть тисячі сімей.

Друга світова війна знову принесла зміни у національну структуру населення Донбасу. Якщо б не було війни, то на 1945 р. в Україні проживало б 43,0–43,5 млн чоловік. Реально ж населення України на середину 1945 р. становило приблизно 33,5–34,0 млн. чоловік. Тобто прямі й непрямі втрати за п'ять воєнних років становили приблизно 10 млн. жителів. Враховуючи катастрофічні втрати населення від голодоморів 1921 р., 1932–1933 рр. та 1946 р. та радянсько-німецької війни 1941–1945 рр. радянське керівництво не наважувалося проводити переписи населення до 1959 р. Якщо у всіх європейських країнах переписи населення проводилися вже через один-два роки після війни, то СРСР чекав 14 років. За цей час, як стверджує Ю. Муромцева, лише у сусідній Польщі було проведено 3 переписи населення [Ошибка! Источник ссылки не найден., 40].

Чотири повоєнні переписи в СРСР – 1959-го, 1970-го, 1979-го і 1989-го років охоплювали всю територію сучасної України. Після радянсько-німецької війни чисельність населення УРСР збільшувалася. У 1957 ро. чисельність населення України перевищила 40 млн., у 1965 –му році – 45 млн., і на 1989 р. в УРСР проживало – 50 млн. осіб [Ошибка! Источник ссылки не найден., 42].

Вирішення етнічного питання було одним із ключових завдань радянської влади. Більшовики розуміли, що для створення монолітної держави, зменшення національних виступів та збереження контролю над республіками їм потрібно подавити національні рухи та створити нову людську спільноту, яка б ототожнювала себе лише з СРСР. Для реалізації цього було вирішено створити єдиний радянський народ. Радянський народ – це не просто назва усіх “братніх народів”. Радянський народ – це інтернаціональна концепція СРСР, яка завдяки своїх потужній ідеології дозволила створити “патріотів” Радянського Союзу. Оскільки СРСР було створено в результаті завоювання більшовицькою Росією незалежних республік, які виникли внаслідок розвалу Російської імперії, базовою для створення радянського народу було обрано російську націю. Тому однією із складових формування радянського народу була домінуюча роль російської мови та росіян в цілому. Таким чином політика формування радянського народу фактично передбачала посилену русифікацію усіх національностей, які проживали на СРСР. Навіть зараз, попри те, що СРСР розпався 27 років тому, в незалежній Україні і досі залишилися прихильники радянського панславізму, котрі бажають повернути Радянський Союз. Переписи населення, котрі проводила радянська влада, дозволяють нам побачити картину створення домінуючого російського етносу на історичних українських територіях.

Оголосивши курс побудови комуністичного суспільства, радянська влада взялася за процес розбавлення національностей. Щоб зменшити питому вагу українського населення, більшовики заохочували як добровільне, так і насильницьке переселення людей. Так, наприклад, в Україну після голодомору масово переселяли жителів Росії в спустілі села. Після радянсько-німецької війни на Донбас переселили частину українців з Надсяння, які змушені були пристосовуватися до нових умов життя. І якщо вони та їх діти ще самоідентифікували себе українцями, то вже значна частина онуків переселенців під тиском русифікації вже асоціювала себе як російськомовні жителі Донбасу або й просто “руські”.

Починаючи з другої половини XX ст. ми можемо простежити процес збільшення росіян на досліджуваній території та появу великої

кількості інших національностей, що було зумовлено внутрішньою політикою Радянського Союзу. Хоч українці все ж були домінуючою гілкою, але, наприклад, у мовному плані вже давно почала переважати російська мова та культура, що справило важливий вплив на їх подальшу національну самоідентифікацію. Це і стало передумовою початку асиміляційних процесів областей.

Зміна етнічної ситуації, що склалася на території досліджуваних областей, є результатом не тільки активних процесів заселення цих земель іншими народностями. Значний вплив на її зміну має також географічне розташування, де саме знаходиться межа розселення українського та російського етносів. Русифікація проявлялася і у заохоченні змішаних шлюбів, діти від яких ставали за національністю росіянами. Значні асиміляційні процеси призвели до того, що у свідомості населення сформувалася розмита картина національної приналежності.

Важливою рисою самоідентифікації населення краю була розбіжність етнічної приналежності з визнанням рідної мови. Згідно з даними Всесоюзних переписів, частка українців, котрі визнавали українському мову своєю рідною, суттєво зменшувалася. Перепис 1979 року показав, що 71,6 % українського населення Ворошиловградської області визнало своєю рідною мовою українську, коли за переписом 1970 р. їх було 78,3 % **[Ошибка! Источник ссылки не найден., 90–91 с.]**.

Якщо порівнювати перепис 1989 року з попередніми переписами, то можемо спостерігати, що у Ворошиловградській області (сучасна Луганська) присутній процес зменшення населення інших національностей і збільшення чисельності українського. В цифрах це виглядає так: українці – 51,9 %, росіяни – 44, 8 %, білоруси 1,2 %, татари – 0,4 %, вірмени 0,1 %. Схожий процес можемо спостерігати і у Донецькій області.

Ще одним характерним чинником русифікації та зміни структури національного складу населення регіону було культивування поділу жителів за мовою, яку вони використовували. Так, російська мова позиціонувалася як мова радянських людей, а українська – як забитого села, придатна хіба для пісень на застіллях. Тому основні зусилля в національній політиці СРСР спрямовував на створення на основі великих промислових міст потужних проросійських анклавів.

Якщо проаналізувати національний склад сільського та міського населення, наприклад Луганської області, то ми бачимо: по-перше, що більшість жителів області – це жителі міст; по-друге, росіяни, враховуючи особливості урбанізації регіону та національну політику

Росії, – це переважно жителі міст, в яких вони створюють потужне російське мовне середовище. А відповідно українські селяни, які переїжджали жити в міста, потрапляли під потужний тиск не лише цілеспрямованої русифікації через освіту, пресу, але й мовного середовища. Проживши деякий час в містах, вихідці з українських сіл самі ставали носіями російської мови і фактором подальшої русифікації краю.

Отже, національна політика СРСР на Донбасі призвела до формування специфічної національної структури населення, коли понад половину жителів регіону були за походженням українцями, але через створення тут потужного проросійського анклаву та цілеспрямовану політику русифікації, для багатьох з них рідною мовою ставала російська. Таким чином населення досліджуваного регіону після проголошення незалежності України зіштовхнулося з кризою самоідентифікації та необхідністю визначитися, ким вони є: українцями чи росіянами. Це призвело до того, що в останні роки СРСР частина жителів досліджуваного регіону, які ідентифікували себе росіянами виїхали до Росії, натомість з Росії в Україну теж повернулися ті, хто вважав себе українцями. Кризові явища 1980–1990-х рр. лише ускладнили міжнаціональні відносини в регіоні і ускладнили інтеграцію населення краю у сучасну українську політичну націю.

Опрацьовані в ході нашого дослідження матеріали та статистичні дані дають можливість нам зробити наступні висновки та узагальнення.

1. Внаслідок голодомору вимерло десятки українських сіл, а тисячі українських селян змушені були перебиратися у міста, де внаслідок потужної русифікації взяли участь у формуванні населення проросійських міст, жителі яких розуміли, що лише покора радянській владі та праця на підприємствах гарантує мінімальні умови для виживання їх самих та їхніх сімей.

2. Після завершення радянсько-німецької війни СРСР взяв курс на формування радянського народу, який полягав у посиленій русифікації населення регіону та поселенні в краї якомога більшої кількості вихідців з Росії.

Сучасна внутрішньополітична ситуація, що склалася на Сході України, є результатом тривалих процесів культурної асиміляції регіону, інформаційної війни та русифікації краю, яка почала проводитися ще Російською імперією. Особливих розмахів цей процес отримав у період існування СРСР з його ідеями панславізму та створенням “радянської національності”.

Список використаних джерел

1. Безущак С. Динаміка етнічного складу населення Луганщини в кінці XX – на початку XXI століття / С. Безущак // Етнічна історія народів Європи. – 2009. – Вип. 29. – С. 89–94.
2. Муромцева Ю. І. Демографія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 300 с.
3. Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Луганська область / Михайличенко В. В., Борзенко М. О., Жигальцева В. Л. – Луганськ: Янтар. – 2008. – 918 с.
4. Національна Книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Донецька область. – Частина перша / Ред. кол.: О. Л. Третяк (гол. редк.), М. І. Сливка (заст. гол. редк.), С. Ф. Блєднов (секр. редк.), В. П. Безродний, В. С. Білецький, Н. Д. Буценко, І. О. Зоц, М. М. Лісовенко, Г. П. Липницька, В. М. Нікольський, Б. Ф. Парсенюк, М. М. Пташка, Ю. І. Соловійов, М. Н. Троян; Авт. кол.: О. Л. Третяк (кер. авт. кол.), С. Ф. Блєднов, В. М. Нікольський, Б. Ф. Парсенюк, М. Н. Троян, І. М. Зайченко; Відп. ред. С. Ф. Блєднов. – Донецьк, 2008. – 784 с.
5. Яков Пасик. Еврейские земледельческие колонии Юга Украины и Крыма // http://evkol.ucoz.com/colony_ekaterinoslav.html

Tetyana Broslavska, Volodymyr Broslavskyi

**THE NATIONAL POLICY OF THE SOVIET UNION ON THE
DONBASS**

The transformation of the national structure of Donbass population as the result of the national policy of the Soviet Union is investigated in the article. It shows how the famine, industrialization of the Soviet Union, forced transmigration caused the formation of the pro-Russian enclave on the Ukrainian territories. This national policy of the USSR in the region created preconditions for the international conflict on the Donbass provoked by the Russian aggression.

Keywords: national policy, Russification, famine, forced transmigration, international conflict.